

ԲԱՐԵՊԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Քրիստոնէական այս չքնաղ առաքինութիւնը մերթ կեղծաւորութիւն, մերթ տգիտութիւն նկատող պակասամիտներ ա՛յնքան բաղմամբիւ են ներկայիս՝ որ ստիպուած կը զգանք քանի մը տող գրել և ընթերցողին ուշադրութիւնը հրաւիրել անոր վրայ:

Ամէն ոք գիտէ թէ ի՛նչ կը նշանակէ ըսել. «բարեպաշտ քրիստոնեայ մը»: Բայց զազափարը ինքնին ո՛րչափ ալ յստակ ըլլայ հաւատացեալին համար, տակաւին պէտք է ըսել թէ շատ լայն սահման մ'ունի ան: Վասնզի կրնայ խորհուրդով, խօսքով և կամ գործով արտայայտուի, և այս կամ այն կերպով և առաւել կամ նուազ չափով կ'երևի՝ բոլոր անոնց վրայ՝ որոնք կրօնքի մը կը հետևին:

Բարի երկրիւղած մը քսան փարայի մօմ մը կ'առնէ և կը վառէ Աստուածածնի պատկերին առջև, խնդրելով անոր բարեխօսութիւնը իր աղօթքին կատարման համար: Ուրիշ մը, հաւատարիմ պաշտող և եկեղեցական արարողութեանց նախանձախնդիր սիրող, մշտական ներկայութեամբ աստուածային պաշտամունքներուն, աղօթքներուն և երգերուն կը հետևի և հոգեկան վայելք մը կը զգայ անոնցմէ: Պարտաճանաչ եկեղեցւոյ անդամ մը, գովելի ճշդապահութեամբ առիթը չի փախցնել իր կարողութեան չափով մասնակցելու եկեղեցւոյ նիւթական պէտքերուն հայթայթման: Ողորմած մը՝ աղքատներու օգնելու գործին մէջ սիրտ և հոգի կը դնէ: Սրբասէր մը իր խօսքերուն մէջ կրօնական բացատրութեանց կարեւոր տեղ մը կուտայ, և զգոյշ կ'ըլլայ որ բերնէն միշտ բարի և հոգեւորի վայել խօսքեր ելնեն: Տակաւին ուրիշ մը՝ հեռու կը փախի մեղքի տոկիթ և պատճառ եղող տեղերէն և միջավայրերէն: Մաքրախորհուրդ մը՝ իր կեանքին մէջ իր սկզբունքներուն հիմ կը բռնէ միշտ աւետարանական ճշմարտութիւնները և ըստ այնմ կ'ընթանայ: Քրիստոնեայ իմաստասէր մը՝ իր խորհուրդներուն և իմացականութեան տրամաբանական ընթացքին մէջ քրիստոնէական համեստ, աստուածատուր և ճշմարտասէր շաւ-

ղին կը հետևի, լայն և ներող իմաստութեամբ մը կազմելով իր աշխարհայեացքը:

Այս բոլորը բարեպաշտական գործեր են: Եւ մտաւոր կամ հոգեկան զարգացումի տարրեր աստիճաններուն վրայ զընդունողներ՝ ամէնէն պարզամիտէն մինչև ամէնէն իմաստունը՝ իրենց տարբեր բարեպաշտութիւնը կամ բարեպաշտական կերպերն ունին:

Կրնայինք ուրեմն բարեպաշտութիւնը սահմանել սա՛պէս. — կրօնական զգացումներու եւ խորհուրդներու արտայայտութեան արտաքին ձևը: Եւ կամ՝ բառին ստուգաբանութեան համաձայն՝ կրօնական ծառայութիւնը բարիքին, այսինքն մարդուն վերաբերմունքը Աստուծոյ, և անոր հրամաններուն և զանոնք ներկայացնող բաներուն հանդէպ:

Անոնք որ ազնուագոյն զգացումներու — ըլլան ասոնք գիտակից կամ անգիտակից, խնդիր չէ — արտայայտութեան կերպերն ինքնին կեղծիք կամ առնուազն աւելորդապաշտութիւն կը սեպեն՝ ո՛չ թէ միայն մոլորած հոգիներ են այլ նաև պակասամիտներ՝ ինչպէս ակնարկեցինք վերև: Բայց ինչո՞ւ:

Զե՞ որ մարդիկ կան՝ որոնք հանապազօր եկեղեցի կը յաճախեն՝ բայց իրենց կեանքին մէջ ամէն ամբարշտութիւն կը զործեն, կը շնան, կը զողնան, և մոլութեանց ամէնէն անբարոյականին՝ սուտին յանձնուած են: Զե՞ որ մարդիկ կան՝ որոնք ողորմութիւն կուտան ամենայն աղքատափրութեամբ, բայց միւս կողմէն իրրեղըրամատէր անզէն պրոլետարը կը կողոպտեն, կը հարստահարեն: Զե՞ որ, վերջապէս, մարդիկ կան, որոնք ամէնէն բարիքիստոնէական խօսքերով լեցուն բերաններ ունին, բայց սրտանց անհաւատներ են ճեփ-ճեփմակ: Եւ այլն:

Արդա՛րեւ կան այդպիսիներ: Բայց ե՛րբ արդար սեփականութեան իրաւունքը արհամարհուած է զողերու գոյութեան պատճառաւ, կամ սեռային բարոյականը անորդուած՝ շնացողներու բանականութեան պատճառաւ: Կամ ե՛րբ հարստութեան արդար բաշխումը մերժուած՝ կեղեքիչներու գոյութեան պատճառաւ, կամ վայելիչ խօսքեր քամահրուած՝ հայհոյող բերաններու պատճառաւ:

Ուրեմն՝ կեղծաւորներու մուտքը կրօնքի մտքուր կամարներէն ներս՝ պէտք չէ երբեք մերանկէ ելքին պատուակողունայ: Ընդհակառակը՝ կեղծաւորութեան գէմ անկեղծութեամբ միայն կարելի է կոտորի: Կեղծ բարեպաշտութիւն մը կայ, և անկեղծ բարեպաշտութիւն մը: Կը մոլորինք՝ երբ կեղծին երեսէն անկեղծը անտեսենք:

Հարկ է մտահան չընել նաեւ ուրիշ կէտ մը:

Թերահաւատ մեղաւորներ, — մարդ չի գիտեր ի՞նչ իրաւունքով — կը կարծեն թէ կրնան պահանջել որ ամէն քրիստոնեայ առջի մէկ օրէն կատարեալ լուրք մը, բացարձակ անմեղ մ'ըլլայ: Եւ մարդոց մեղքերուն և անոնց բարեպաշտութեան միջեւ եղած հակասութիւնը կը լեռնանայ անոնց գինովի աչքերուն առջև:

Քրիստոնէութիւնը իրաւ է թէ սուրբերու օթեանն է, բայց միւսնոյն ստեն՝ որքան այս աշխարհի մէջ կը դործէ՝ միջոց մը, կերպ մըն է, մեթոդ մը՝ մարդիկը սուրբեր և անմեղներ ընելու: Ո՞վ յիմար է կարծելու թէ մանուկը դպրոց մտած օրէն գիտնական և նկարագրի տէր մարդ մը կը դառնայ: Ո՞վ չի գիտեր թէ մարդ մինչև իր կեանքին վերջը կը սորվի՝ շարունակ միտքով ու սիրտով:

Եւ բարեպաշտութիւնը, արդէն, սրբութիւնը սիրողներու զգացմանց արտայայտութիւնը ըլլալէ դատ՝ է՝ նաեւ կերպ մը, մեթոդ մը մարդիկը սրբասէր ընելու: Բայց ճիշդ ինչպէս որ դպրոց մը պնդողութիւն և աննկարողիւ չըջանաւարտներ ալ կրնայ ունենալ, այնպէս ալ եկեղեցիին մէջ ևս կը պատահին ամբարիշտ բարեպաշտներ, կամ ուրիշ բառով՝ կեղծ բարեպաշտներ:

Եւ տակաւին: Կրնո՞յ մէկը ձեռքը խզելին վկայել թէ իր բոլոր ազնիւ ցանկութիւնները, իր կեանքին որոշ պահերուն իր անձին վերաբերմամբ զգացած փափաքները կարող է միշտ իրադրուել: Ո՛հ, դժուար է այս աշխարհի մեղքի կեղտոտութեանց մէջէն դուրս գալ՝ առանց երբեմն կամ յաճախ անոնց մէջ թաթխուելու:

Քրիստոնեայ մը կ'ընդունի թէ մեղաւոր արարած մըն է ինք: Կ'ընդունի թէ իր լաւագոյն ցանկութեանց իրադրածման մէջ յաճախ կը թերանայ: Եւ ինչ որ կը խորհի և կը զգայ եկեղեցիին մէջ, կամ

իր լուսաւորութեան պահերուն, չի կրնար խորհիլ միշտ, չի կրնար զգալ միշտ՝ իր կեանքի հասարակ տեղիք և մերթ թաւարդող գործառնութեանց ընթացքին:

Բայց կը ջանայ. կը ջանայ օր ըստ օրէ աւելի լաւ ըլլալ, աւելի անկեղծ, աւելի մաքուր:

Կան որ իրենց ջանքին մէջ չեն յաջողիր մինչև իրենց կեանքին վերջը: Անոնց վրայ պէտք է խղճալ միայն, և ատո՞վ իսկ սիրել տոյ հոգիները: Ասոնց առաքելութիւնը իրենց ջանքին մէջ իսկ է:

Կրնանք նկատել նաև՝ թէ բոլոր անոնք որոնց բարեպաշտութիւնը իրենց առօրեայ գործառնութեանց, իրենց արտաքին կենցաղին քրիստոնէականութեան և մաքրութեան հետ ուղիղ չի համեմատիր, բոլոր անոնք աւելի՛ ինկած ու մխրճուած պիտի ըլլային մեղքի մէջ առանց այդ թէ՛ իսկ կեղծիքի նմանող բարեպաշտութեան:

Վերջին, բայց ըստ կարեւորութեան առաջին նկատողութիւն մըն ալ, զոր ամէն խելացի մարդ պէտք է որ ընէ՝ սա՛ է:

Կան մարդիկ, որ կրօնքի կամ Ուղղափառ եկեղեցիներու «արտաքին ձեւերու» տուած կարեւորութիւնը աւելորդ եւ նոյնիսկ ֆիասոսկար — և տակաւին ի՞նչ անօթականներ — կը գտնեն:

Խեղճ միտքեր:

Կուէ՛յկըր կոչուած աղանդաւորներ որ պէտքի մարդոց կողմէ շինուած բառերով Աստուծոյ հետ խօսած չըլլան՝ ձայնով կամ խօսքի ձեով ազօթք չեն ըներ եղբր: Այս պիտիներ եթէ մէկ քայլ ալ առաջ երթային՝ պէտք պիտի ըլլար ըսել. Դժնի որ մենք մարդկային նիւթական ձեռնեցող ուղիղի մը միջոցաւ կը խորհինք այս աշխարհի մէջ, քանի որ մարդկային և նիւթական ձեռնեցող սիրտի միջոցաւ կը զգանք մեր բոլոր ըզգացումները՝ պէտք չէ որ այդ անարդ անդրուովները գործածենք խորհելու համար Աստուծոյ և անոր պատուիրաններուն մասին ո՛չ ալ անոնց մասին զգանք սէր և հնազանդութիւն:

Ձեւին կարեւորութիւն չտուողներուն տրամաբանական հանդրուանն ա՛յս է:

Կասկած չկայ թէ հիմնական և կարեւոր խնդրի մը վրայ կը թեւակոխենք: Բայց առանց ընդլայնելու զայն կ'ըսենք

միայն՝ թէ այս աշխարհի մէջ՝ Աստուծոյ նախախնամական կարգադրութեան համաձայն, հոգի եւ մարմին միացած են ամենասերտ միութեամբ մը: Հոգին մարմինին վրայ եւ մարմինը հոգիին վրայ փոխադարձաբար մեծ ազդեցութիւն ունին: Եւ կամ՝ ուրիշ բոլոր՝ ձեւականն ու արտաքինը հոգեկանին եւ ներքինին, եւ ներքինն ու հոգեկանը ձեւականին եւ արտաքինին վրայ կ'ազդեն: Ասիկա իմաստասիրական եւ հոգեբանական ամենահասարակ ճշմարտութիւն մըն է:

Ուղղափառ Եկեղեցիներու մէջ ամէն խորհուրդ, օրէնք, դաւանանք, արտաքին ձեւ մ'ունի եւ ներքին հոգեկանութիւն մը: Այլապէս քրիստոնէութիւնը չէր կրնար այսրաշխարհաւ ըլլալ, մեզի համար ամբողջական եւ իրական ըլլալ:

Բարեպաշտութիւնը, եւ անոր արտայայտութիւնը եղող բարդ ձեւերը, զորս նուիրագործած է Եկեղեցին (իմա՝ Ուղղափառ Եկեղեցիները) անտարակոյս ամէն ինչ չին: Ընդհակառակը պայման է որ անոնք ներքին արժէք մը եւ իմաստ մ'ունենան: Այսու հանդերձ Քրիստոնէական կրօնի եւ Եկեղեցիին համար ամէն պարագայի տակ էական տարր մըն է բարեպաշտութիւնը, իր բոլոր արտայայտութիւններով, երբ մանաւանդ անոնք իմաստուն կարգադրութեան արդիւնք են:

Եզրակացութիւն: — Թող ոչ ոք վրնասակար կամ նոյնիսկ աւելորդ նկատէ մէկ կողմէն կրօնական զգացումէն ծնած, եւ միւս կողմէն կրօնական զգացում ծնեցնող բարեպաշտական արարքները, արտայայտութիւնները հոգիին, որոնք կ'երեւին Եկեղեցւոյ մէջ, պաշտամունքներու առեւն, կամ դուրսը, կենցաղական զբաղմանց մէջ:

Սխալ է նոյնիսկ զանոնք «գեղեցիկ», «ներշնչող» եւ այլն ածականներով տեսարանին ետեւը նետել, որպէսթէ պարզապէս կրօնական կեանքին զարգերը եղած ըլլային:

Բարեպաշտութիւնը, այնպէս ինչպէս սահմանեցինք վերեւ, բուն քրիստոնէութեան էական պայմաններէն մէկն է: Ամէն քրիստոնեայ ըստ այնմ ջանալու է ըլլալ քաղաքացի հաւատացեալ մը:

ՏԻՐԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ՊՕՂՈՍ ԵՓԵՍՈՍԻ ՄԷՋ

(Դործ ԺԹ. 20-40)

Քրիստոսի 54 թուականին Պօղոս, Անտիոք, Գաղատիա եւ Փոնդիա շրջիւնէն Լատրի (ԺԸ. 23) իր խոստումին համեմատ երբորդ անգամ Եփեսոս կուգար (ԺԸ. 20-22) քրիստոնէութեան սերմերը ցանկու համար:

Եփեսոս եգէական ծովուն վրայ, Կայստեր գետին ափին շինուած Փոքր Ասիոյ հնագոյն եւ մեծագոյն քաղաքներէն մէկն էր: Աւանդական թուականի մը համեմատ, Քրիստոսէ 1000 տարիներ առաջ մօտաւազապէս, Յոնիական զաղթականութիւն մը հաստատուեցաւ Փոքր Ասիոյ հարաւային արեւմտեան ծովազրին վրայ շինելով շատ մը քաղաքներ՝ որոնց մէջ նաեւ Եփեսոսը: Իր նպատաւոր զիրքին շնորհիւ Եփեսոս եղած է բանուկ եւ վաճառաշահ նաւահանգիստ մը, ուստի եւ յառաջացած քաղաքակրթութեան մը մշակումին յարմար վայր մը:

Եփեսոսի կարեորութիւնը կը շեշտուի նաեւ իրրեւ կրօնական մեծ կեդրոն մը ամբողջ Փոքր Ասիոյ համար (ԺԹ. 27), ուրկէ ուխտի կուգային Արտեմիս դիցուհիին, որուն մհհհհնը կը գտնուէր Եփեսոսի մէջ, եւ որուն անունով քաղաքը երբեմն «Արտեմիսիա» ալ կը կոչուէր եւ Արտեմիսն ալ փոխադարձաբար «Եփեսոսեան Արտեմիս»:

Յունական դիցարանութեան մէջ այս դիցուհին Դիոսի ու Լատոնայի դուստր եւ Ապոլոնի քոյր կը նկատուի: Ափրոդիտէի հակառակ՝ Արտեմիս կը նկատուէր Յոյնութուն կողմէ զգաստութեան կոյս աստուածուհին, որուն յաճախ կը կցորդուին որսորդի եւ պատերազմիկի յատկութիւններն ալ, սովորական ընթացքով մը: Եփեսոսեան Արտեմիսը սակայն, ինչպէս կը կոչուի ան, նոյնը չէ մնացած նախկին յունականին հետ: Այլ ազդեցութիւնը կրած է ասիական բնութեան եւ բնդնաւորութեան հին դիցուհիի մը, եւ իրրեւ այդ՝ պաշտպան կը համարուի բուսական ու կենդանական արդիւնաբերութեան, ինչպէս նաեւ ամուսնութեան: Իր այս հանգամանքին հե-